

5. Саблук П.Т. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК : підручник / П.Т. Саблук, В.П. Ситник, О.М. Шпичак та ін. – К. : Ін-т аграрної економіки УААН, 1997. – 502 с.

6. Пасхавер Б.Й. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б.Й. Пасхавер // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2007. – № 1. – С. 78-87.

7. Шпигуляк О.Г. Проблеми економічних відносин в механізмі ціноутворення аграрного ринку / О.Г. Шпигуляк // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 10. – С. 77-82.

8. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2010. – № 4. – С. 3-18.

9. Наконечний Б.В. Переваги та недоліки лізингу порівняно з іншими видами інвестиційної діяльності / Б.В. Наконечний // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2012. – С. 262-270.

10. Кашкин В. Лізинг в АПК России / В. Кашкин // Technologies of Leasing and Investments. – 2006. – № 1(14). – С. 18-25.

11. Кибич Г.П. Методологічні та методичні засади ціноутворення / Г.П. Кибич // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 28-31 березня 2012 р. – У 2 ч / ПБНЗ "Буковинський університет". – Чернівці : Вид-во "Книги-XXI". – 2012. – Ч. 1. – С. 86-87.

12. Кільницька О.С. Методи формування моделі ціни органічної сільськогосподарської продукції / О.С. Кільницька, Ю.С. Завадська. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znptdau/2012\\_2\\_4/18-4-31.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012_2_4/18-4-31.pdf)

13. Поліщук В.М. Моделювання собівартості вирощування зернових культур / В.М. Поліщук, І.В. Лобастов, А.І. Мороз. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem\\_biol/nvnu/2009\\_134\\_2/09pvm.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_134_2/09pvm.pdf)

14. Кибич Г.П. Моделювання ціни сільськогосподарської продукції з урахуванням кредитних ресурсів / Г.П. Кибич // Інноваційна економіка : всеукр. наук.-виробн. журнал. – 2013. – № 4. – Тернопіль : Вид-во ТАЙМ, 2013. – С. 218-225.

### **Кибич Г.П. Моделирование цены сельскохозяйственной продукции с учетом регулярных лизинговых платежей**

Исследованы проблемы становления цены на сельскохозяйственную продукцию, проанализированы затратные методы ценообразования, построена модель формирования себестоимости сельскохозяйственной продукции с учетом всех расходов, включая лизинговые платежи, определены рыночные цены при заданной норме прибыли на зерновые и зернобобовые, технические и овощные культуры, а также установлена цена агрегированной сельскохозяйственной продукции с учетом и без учета лизинговых платежей.

**Ключевые слова:** цена, себестоимость, затратные методы ценообразования, сельскохозяйственная продукция, лизинговые платежи, аванс, выкуп имущества, агрегированная сельскохозяйственная продукция.

### **Kybych H.P. Agricultural products prices modelling taking into account leasing payments**

The paper presents the problem of establishing agricultural prices and the cost method of pricing. Accordingly the author proposes a model of the formation agricultural products' prime cost including all costs and the costs of leasing. Market prices are determined at a given rate of return for grains and legumes, technical and vegetable crops. Besides it is found the aggregated price of agricultural products, taking into account and excluding leasing payments.

**Keywords:** price, cost, cost method of pricing, agricultural products, leasing payments, advance, purchase of property, aggregate agricultural production.

**УДК 630\*94 Доц. В.Р. Ковалишин, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів**

### **АНАЛІЗ ТИПОВИХ НЕВІДПОВІДНОСТЕЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ВИМОГАМ СТАНДАРТУ FSC, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ПРОЦЕСІ СЕРТИФІКАЦІЇ ЛІСІВ**

Подано характеристику розвитку процесу сертифікації лісів в Україні. Роз'яснено підхід Лісової наглядової ради (FSC) щодо трактування невідповідностей її стандарту. Проведено аналіз основних типових невідповідностей господарської діяльності державних лісових підприємств України вимогам міжнародного стандарту FSC, за яким проводиться сертифікація лісів. Запропоновано заходи щодо їх вирішення.

**Ключові слова:** лісове господарство, сертифікація лісів, Лісова наглядова рада, стандарти.

Минуло понад десять років з моменту сертифікації перших лісових підприємств в Україні. Площа сертифікованих лісів за цей період істотно зросла – від 203 065 га лісу у 2001 р. до 1 244 047 га лісів станом на кінець 2013 р. У цьому ж проміжку часу площа сертифікованих лісів в Україні декілька разів сягала близько 1 800 000 га, однак через певні чинники потім знижувалася, що і сталося наприкінці 2013 р. Відсутність постійного динамічного зростання та значні коливання у площі сертифікованих лісів в Україні пояснюють двома важливими чинниками – невчасним продовженням дії сертифікату з боку лісових підприємств після закінчення терміну дії попереднього сертифікату (який видається на п'ять років) та невиконанням лісовими підприємствами вимог стандартів сертифікації лісів. І якщо перший чинник пов'язаний більше з технічною стороною, що полягає у несвоєчасному поданні заявки на проведення сертифікації, а відтак і проведення сертифікаційного аудиту, підготовці звіту та інших етапах, що передують видачі сертифікату, і залежить як від лісового підприємства, так і від аудиторської організації, що здійснює сертифікацію, то другий чинник цілком залежить від бажання та можливості підприємства виконувати вимоги стандарту, за яким здійснюється сертифікація лісів.

Як відомо, сертифікація лісів є добровільною процедурою, однак вимоги суспільства та заборона експорту лісопродукції в Європу, легальність якої не підтверджена, роблять цю процедуру необхідною для всіх лісових підприємств, які працюють насамперед на ринки європейських країн. Крім того, сертифікація лісів передбачена і чинним лісовим законодавством України. Зокрема, у статті 34 Лісового Кодексу України зазначено, що організація лісового господарства в Україні передбачає проведення сертифікації лісів, а стаття 59 декларує сертифікацію лісів як оцінку відповідності системи ведення лісового господарства встановленим міжнародним вимогам щодо сталого лісоуправління та лісокористування із забезпеченням економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства [2].

В Україні всі лісові підприємства сертифіковані за однією з двох міжнародних схем сертифікації, а саме – Лісової наглядової ради (загальноприйнята міжнародна назва FSC). Лісовою наглядовою радою розроблено стандарт відповідального ведення лісового господарства, який має офіційну назву FSC Принципів та Критеріїв для управління лісами. Підприємства лісового господарства, які бажають отримати сертифікат FSC, повинні відповідати всім вимогам, що

ставляться цим стандартом. У випадку наявності невідповідностей вимогам стандарту, підприємства зобов'язані здійснити коригувальні заходи для закриття цих невідповідностей. Згідно з існуючою практикою, невідповідності вимогам стандарту FSC поділяються на дві категорії – значні невідповідності та незначні невідповідності. Наявність значних невідповідностей перешкоджає підприємству в отриманні сертифікату без їх попереднього закриття. Якщо ж підприємство вже є сертифікованим, а виникають значні невідповідності стандарту, то це ставить під загрозу утримання сертифікату підприємством. Значні невідповідності виникають у разі систематичного невиконання якої-небудь вимоги стандарту FSC, або якщо невиконання вимоги стандарту порушує інтереси багатьох зацікавлених сторін, або ж якщо невиконання вимоги стандарту істотно впливає на якість проведення господарських заходів підприємством. Якщо ж випадки невідповідності є поодинокими і вона не істотно впливає на якість господарських заходів, та не порушує інтереси багатьох зацікавлених сторін, то що невідповідність трактують як незначну, і вона не заважає одержанню та утриманню сертифіката, однак повинна бути закрита у встановлений термін.

Наприклад, якщо в робітників, які працюють на лісозаготівлях, відсутнє захисне спорядження, яке належне їм згідно з вимогами щодо техніки безпеки, і це трапляється у багатьох місцях, то виникає значна невідповідність, пов'язана зі систематичним невиконанням вимог охорони праці, які містяться в критерії 4.2 стандарту FSC [3]. Якщо ж трапляються поодинокі випадки порушень вимог техніки безпеки без систематичного повторення під час наступних аудитів, то невідповідність трактують як незначну.

Аналізом основних типових невідповідностей практики ведення лісового господарства в Україні вимогам FSC стандарту лісової сертифікації займалися Г.В. Бондарук, І.Ф. Букша, П.В. Кравець. Зокрема Г.В. Бондаруком та І.Ф. Букша виклали аналіз найбільш проблемних та важливих з позицій сертифікації питань у практичному посібнику зі сертифікації лісогосподарського підприємства [1]. Автор цієї статті впродовж декількох років бере участь у сертифікаційних аудитах в Україні і має великий досвід практичного проведення сертифікації лісів, зокрема на лісових підприємствах Закарпатської, Житомирської, Львівської, Чернівецької та Чернігівської областей. Тому подаємо власний аналіз основних типових невідповідностей вимогам стандарту сертифікації лісів, який здійснено на основі набутого досвіду проведення сертифікації лісів.

Усі невідповідності практики ведення лісового господарства в Україні вимогам стандарту сертифікації лісів за схемою FSC подано у порядку їх слідування у стандарті [3].

Однією з найбільш частих невідповідностей є "слабкий" стан справ щодо практичного виконання вимог охорони праці та техніки безпеки, а також невідповідність засобів індивідуального захисту міжнародним вимогам, зокрема вимогам, які висуваються Міжнародною організацією праці у виданому нею Кодексі практики щодо охорони праці та техніки безпеки в лісовому господарстві [5]. Зокрема, згідно з вимогами цього Кодексу всі робітники, які працюють на лісозаготівлях з бензомоторними пилками, повинні бути забезпечені захисними касками із забралом та навушниками, костюмом для захисту від пропили,

а також захисним взуттям із твердим носком. На жаль, більшість українських лісових підприємств сьогодні не забезпечують робітників засобами індивідуального захисту відповідно до зазначених вище вимог, обмежуючись звичайним спорядженням, що включає просту захисну каску, бавовняний костюм та кирзові чоботи. Також видане спорядження не завжди використовують під час проведення лісозаготівельних робіт. Особливо це стосується захисного взуття, яке в багатьох випадках замінюється робітниками на гумові чоботи, що не відповідає вимогам охорони праці та техніки безпеки. Також контроль за використанням виданого спорядження з боку керівників лісових підприємств перебуває на слабкому рівні. Часто майстри, які присутні на ділянках проведення робіт, а також лісничі та їх помічники, які з певною періодичністю відвідують ці ділянки, не звертають належної уваги на порушення техніки безпеки з боку робітників, включно на невикористання ними наданого захисного спорядження. Така ситуація не відповідає вимогам охорони праці, які ставляться критерієм 4.2 стандарту FSC.

Незначна співпраця лісогосподарських підприємств з третіми сторонами, передусім з громадськістю та неурядовими громадськими організаціями, та оцінка соціального впливу господарських операцій (критерії 4.4 стандарту FSC). У практиці ведення лісового господарства в Україні частково процес консультацій відбувається на етапі підготовки проекту організації та ведення лісового господарства. Однак на лісовпорядних нарадах зазвичай присутні тільки представники органів лісового господарства, а також органів лісовпорядкування, і в окремих випадках – науково-дослідних установ, що здійснюють науковий супровід проекту організації. Щодо санітарного стану лісів, то консультації переважно проводяться з регіональними органами лісозахисту та представниками науково-дослідних та академічних установ. Практика залучення громадськості, зокрема представників місцевих органів самоврядування, на етапі планування господарських заходів (зокрема підготовки проекту організації та розвитку лісового господарства) до моменту започаткування сертифікації лісів в Україні була відсутня. Також, незважаючи на ще слабкий розвиток неурядових громадських організацій в Україні, передусім екологічних, вони практично не залучаються до консультаційного процесу з боку лісових підприємств. Крім планування господарських заходів, процес консультацій із залученням широкого кола зацікавлених сторін є особливо актуальним під час встановлення середовища існування рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, виділення репрезентативних ділянок лісу чи особливо цінних для збереження лісів (ОЦЗЛ), встановлення соціального та екологічного впливу господарських операцій.

Оцінка впливу на довкілля, про яку йдеться у критерії 6.1 стандарту, здійснюється не у всіх аспектах господарської діяльності. На лісових підприємствах України оцінка впливу у вигляді екологічної експертизи здійснюється на етапі проектування будівництва лісових доріг. Окремі елементи оцінки впливу на довкілля пов'язані зі створенням лісових культур. Зокрема, під час складання проектів лісових культур враховуються типи умов зростання та породи, які зростали на ділянці до проведення лісозаготівельних робіт. Така практика наближує процес лісовідновлення до природного та зменшує негатив-

ний вплив на довкілля. Хоча в самих проектах створення лісових культур та природного поновлення відсутній такий пункт, як оцінка впливу на довкілля. Практично відсутня оцінка впливу на довкілля під час планування проведення всіх видів рубок. Деякі елементи такої оцінки присутні в технологічній карті на розробку лісосіки, однак цей документ більше стосується порядку розробки лісосіки та опису безпечних прийомів праці, і не містить аналізу проведеної оцінки впливу на довкілля, зокрема в ньому відсутній аналіз впливу лісозаготівель на ґрунтові та водні ресурси, наявні елементи біорізноманіття, зокрема ключові біотопи, рідкісні та зникаючі види, що можуть перебувати на ділянці або поблизу неї тощо. Також повністю відсутня будь-яка оцінка впливу на довкілля під час планування використання пестицидів як на розсадниках, так і в лісових масивах. Наслідком цього є неправильне використання пестицидів, або ж використання пестицидів заборонених міжнародними нормами, зокрема пестицидів, які перебувають у списках, заборонених FSC та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Також відсутня практично будь-яка оцінка впливу на довкілля під час використання для лісовідновлення та лісовідтворення інтродукованих деревних та чагарникових порід. Зокрема не оцінена можливість агресивного розвитку інтродукованих порід у майбутньому та заміщення ними місцевих порід.

Добре не налагоджена робота щодо встановлення середовищ існування рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, та слабкий рівень охорони та захисту цих видів. Робота щодо встановлення середовищ існування рідкісних видів флори та фауни не проводиться самими лісовими підприємствами. Однак часто спостерігаємо відсутність будь-якого консультаційного процесу та співпраці з науковцями та організаціями, які можуть надати кваліфіковану допомогу з цього питання. Внаслідок на лісовому підприємстві відсутні будь-які дані про наявні рідкісні та зникаючі (занесені до Червоної книги України) види, водночас, наприклад, на території сусідньої природоохоронної установи (національного парку чи заповідника) спеціалістами наукового відділу цієї установи чи сторонні фахівці можуть виявити значну кількість таких видів. Така ситуація суперечить вимогам стандарту FSC, який свідчить про те, що рідкісні та зникаючі види, які трапляються на території підприємства, повинні бути встановлені у співпраці з третіми сторонами та охоронятися (критерій 6.2).

Відсутність належного розуміння необхідності виділення та збереження репрезентативних ділянок існуючих лісових екосистем. Згідно з вимогами стандарту FSC (критерій 6.4), частина вкритої лісом площі підприємства (як правило п'ять і більше відсотків) повинна залишатися в непорушеному стані з виключенням будь-яких господарських заходів, зокрема санітарних рубок та очищення лісу від захаращеності. Ці репрезентативні ділянки повинні охоплювати всі типи лісу, які є на території підприємства. Згідно з існуючою практикою, такі лісові екосистеми можуть входити до складу існуючих об'єктів ПЗФ, а також інших ділянок лісів, що підлягають охороні, наприклад генетичних резерватів чи постійних лісонасінневих ділянок. Однак з практики відомо, що не всі типи лісу, які є на території підприємства, охороняються як репрезентативні. Площа таких лісів є меншою п'яти відсотків. В багатьох випадках підприємства включають до репрезентативних лісів насадження молодого чи середнього віку, в

яких лісовпорядкуванням просто не запроєктовано жодних заходів на поточний ревізійний період. Водночас як стиглі та перестійні насадження, часто природного походження, які можуть представляти цінні репрезентативні лісові екосистеми, включені в розрахунок рубок головного користування чи в них заплановані інші господарські заходи, здатні порушити їх цілісність або привести до повного знищення.

Невідповідне поводження з пестицидами та використання FSC заборонених пестицидів (передусім на розсадниках) є однією з найбільш характерних невідповідностей вимогам стандарту (критерій 6.6), які трапляються на лісових підприємствах України в процесі сертифікації, особливо зони Полісся, де домінує створення лісових культур та утримуються великі лісові розсадники. Згідно з існуючою практикою, підприємства при виборі пестицидів для застосування звертаються або до переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених до використання у лісовому господарстві України, або проводять консультації з регіональними органами лісозахисту. Хоча часто рішення про вибір застосування тих чи інших пестицидів приймається працівниками лісового господарства самостійно без жодних консультацій чи звернень до відповідних нормативів. При цьому необхідно відзначити, що навіть у випадку використання затвердженого переліку пестицидів, офіційно дозволених до використання у лісовому господарстві України чи отримання обґрунтування зі сторони спеціалізованих організацій використовуються пестициди, які заборонені Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) та FSC з позицій їх надмірної токсичності, інтенсивного біоакмулювання чи тривалого періоду виведення [4]. Вимоги FSC також стосуються правил та підходів щодо використання пестицидів, які потребують використання належного захисного спорядження, яке б, як мінімум, відповідало вимогам Міжнародної організації праці (МОП), а також зберігання пестицидів відповідно до вимог МОП. Ці вимоги включають, зокрема, наявність окремого приміщення з природною вентиляцією, розміщення попереджувальних знаків на вході в приміщення, де зберігаються пестициди, наявність проточної води тощо [6].

Утилізація чи повторна переробка неорганічних відходів не завжди здійснюється екологічно відповідальним способом, як це вимагається критерієм 6.7 стандарту FSC. Зазвичай на більшості лісових підприємствах України достатньо добре налагоджене питання щодо поставок на повторну переробку на спеціалізовані підприємства брухту чорних та кольорових металів. Водночас питання утилізації відпрацьованих автомобільних шин, відпрацьованих масел, люмінесцентних ламп тощо залишається практично не вирішеним. Більшість відпрацьованих автомобільних шин переважно тривалий час зберігаються на складі в автотранспортному цеху підприємства, і тільки частина з них повторно використовується на господарські потреби. Також тільки невелика кількість відпрацьованих масел використовується для змащування механізмів та ланцюгів, тоді як більшість цих відходів тривалий час зберігаються на підприємстві, часто навіть у не спеціально відведених місцях. Значно більшу проблему становить наявність невивезених неорганічних відходів у лісі, як трапляється в окремих випадках, внаслідок чого потрапляють відходи у навколишнє середовище з його подальшим забрудненням. Хоча ця проблема має й зворотній бік, який по-

лягає в обмеженій присутності в Україні підприємств із перероблення та утилізації зазначених видів відходів, або ж вимогами, які висувають ці підприємства щодо поставок відходів на утилізацію. Зокрема, наприклад вимога поставки на утилізацію тільки великої за обсягом кількості відходів, яка на лісовому підприємстві може акумулюватися впродовж багатьох років.

Відсутність належного обґрунтування використання інтродукованих видів (критерій 6.9 стандарту FSC). У практиці ведення лісового господарства багатьох українських підприємств відбувається застосування інтродукованих деревних порід. Серед найпоширеніших можна виділити дуб червоний (*Quercus rubra*), горіх чорний (*Juglans nigra*), дугласію (*Pseudotsuga menziesii*) тощо. Використання цих порід здійснюється без належного на те обґрунтування, яке вимагається стандартом сертифікації лісів з метою запобігання в подальшому їх агресивного відновлення, витіснення місцевих видів та відвернення екологічних загроз, як, наприклад, це стається у випадку з борщівником Сосновського (*Heracleum sosnowskyi*), що свого часу був інтродукований в сільському господарстві. В українській ж практиці лісового господарства при виборі інтродукованих деревних порід насамперед керуються такими критеріями, як продуктивність та швидкість росту цього виду, стійкість до шкідників та хвороб лісу тощо.

Недостатній моніторинг підрядників (приватних підприємств), які працюють на лісозаготівлях, та вивезення деревини за договорами підряду, та слабкий рівень підготовки робітників підрядників. Така вимога відноситься до одного з елементів критерію 8.2 стандарту FSC. Відповідно до існуючої в Україні практики для укладення договору на виконання робіт приватні підприємці зобов'язані представити дозвіл, виданий регіональним відділенням Держпромтехнагляду. Під час проведення лісозаготівельних робіт та після їх закінчення працівники підприємств контролюють порядок та якість розроблення лісосік, що оформляється відповідним актом. Водночас такі питання, як підготовка робітників-підрядників, охорона праці та техніка безпеки, належна утилізація неорганічних відходів підприємствами, не входять в перелік питань, які контролюються та відстежуються відповідальними працівниками лісових підприємств, оскільки згідно з існуючою практикою ці питання повністю покладені на підприємств, які надають послуги. Така практика не суперечить вимогам національного законодавства, однак не відповідає вимогам стандарту FSC, згідно з якою лісові підприємства, що проходять сертифікацію, зобов'язані здійснювати регулярний моніторинг приватних підприємств у всіх аспектах господарської діяльності, зокрема: навчання та підвищення кваліфікації їх робітників, охорону праці та належну утилізацію ними відходів. Наслідком відсутності такого контролю є випадки неналежної підготовки робітників-підрядників (наприклад відсутність у звальювальників відповідного посвідчення лісоруба VI розряду), регулярні, часом значні, порушення вимог охорони праці та техніки безпеки з боку робітників-підрядників, залишення неорганічних відходів (металобрухту, відпрацьованих шин) у лісі.

Неправильне використання торгового знаку FSC та номеру сертифіката. Питання є актуальним для абсолютної більшості лісових підприємств після отримання сертифіката на етапі першого наглядового аудиту та регулюється кри-

терієм 8.3 стандарту. Згідно з вимогами FSC на товаро-супровідній документації підприємств, зокрема товаротранспортних накладних, коносаментів, а за бажання і специфікаціях, повинні проставлятися номери сертифіката, який отримало підприємство, записаний у правильному форматі, а також так зване FSC твердження "FSC 100 %", що означає, що стовідсотково вся деревна продукція, яка походить з лісів підприємства, є сертифікованою. Наявність номеру сертифіката підприємства та FSC твердження є необхідним для подальшого відстежування ланцюга походження лісопродукції, зокрема під час проходження сертифікації підприємствами, які займаються переробкою круглих лісоматеріалів. Використання логотипу та торгового знаку FSC регулюється відповідним стандартом FSC-STD-50-001 "Використання торгового знаку FSC сертифікованими підприємствами", оскільки FSC зареєстровано власну назву як торговий знак. Неправильне ж використання торгового знаку автоматично призводить до основної невідповідності стандарту FSC та вимоги негайного вилучення всіх примірників документації (календарів, плакатів, візиток, стендів тощо), в яких згадується назва FSC, що подана у неправильній формі.

Неналежна робота щодо виділення особливо цінних для збереження лісів (ОЦЗЛ) та часом слабкий рівень охорони та підтримки існуючих ОЦЗЛ (критерії 9.1 та 9.3 стандарту FSC). У національній практиці ведення лісового господарства відсутній такий термін, як ОЦЗЛ (англ. HCVPs – High Conservation Value Forests), який був розроблений дослідницькою організацією ProForest [7] та взятий за основу FSC для виділення, охорони та збереження особливо цінних лісів. Згідно з класифікацією ProForest, ОЦЗЛ поділяються на шість основних категорій, чотири з яких становлять ліси, виділені за екологічними ознаками, а решту дві становлять ліси, виділені за соціальними ознаками [7]. Більшість з лісів, які включають ці категорії, згідно з Лісовим Кодексом України, виділені лісовпорядкуванням на підприємствах як ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчі, а також захисні ліси. Однак існуючий в Україні поділ лісів на категорії охоплює не всі ліси, які підлягають виділенню та збереженню згідно з вимогами FSC. Зокрема це стосується лісів, які мають соціально-економічну цінність для місцевого населення як місця масового збирання ягід, грибів та інших лісових ресурсів, дозволених законодавством, а також місця особливої соціальної, релігійної, культурної цінності для місцевого населення. Крім того, процес консультацій щодо виділення ОЦЗЛ охоплює не всіх зацікавлених сторін, зокрема виділення існуючих ОЦЗЛ здійснювалося без залучення фахівців громадських екологічних організацій, а також не рідко без залучення представників наукових та академічних установ, які могли б надати кваліфіковані консультації та обґрунтування виділення особливо цінних для збереження лісів.

**Висновки.** Налагодження системної роботи щодо виконання всіх вимог стандарту FSC та належне закриття зазначених невідповідностей є важливим чинником для успішного проходження процедури сертифікації лісів та отримання сертифіката, а також ведення лісового господарств на засадах сталого розвитку. При цьому важливими заходами, які повинні здійснювати лісові підприємства, є:

- посилення контролю за охороною праці та технікою безпеки, та приведення захисного спорядження робітників відповідно до кращих міжнародних вимог;
- налагодження постійного консультативного процесу з громадськими організаціями, представниками органів місцевого самоврядування, наукових та академічних установ у питаннях оцінки соціального та екологічного впливу господарської діяльності, встановлення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, виділення репрезентативних ділянок існуючих лісових екосистем та особливо цінних для збереження лісів;
- встановлення всіх видів господарської діяльності, під час яких здійснюється вплив на довкілля, та мінімізація негативного впливу на довкілля за допомогою здійснення превентивних заходів;
- інтенсифікація робіт із встановлення середовищ існування рідкісних та зникаючих видів флори та фауни та налагодження ефективної охорони середовищ їх існування;
- проведення додаткових досліджень на предмет виявлення та виділення репрезентативних ділянок існуючих лісових екосистем та особливо цінних для збереження лісів, та встановлення у процесі консультацій відповідного режиму ведення господарської діяльності в таких лісах;
- повна відмова від використання пестицидів, які містяться в переліку заборонених FSC, та поступове зниження використання усіх інших пестицидів із заміною на альтернативні методи;
- належне обґрунтування використання усіх інтродукованих деревних та чагарникових видів та постійний моніторинг з метою недопущення їх неконтрольованого відновлення та витіснення місцевих видів;
- налагодження ефективного моніторингу за діяльністю підрядних організацій, які надають послуги з лісозаготівель та транспортування деревини, включно з питань охорони праці та техніки безпеки, відповідної фахової підготовки робітників, утилізації відходів;
- проходження відповідальними працівниками підприємств навчачь щодо правил використання сертифіката та торгового знаку FSC.

### Література

1. Бондарук Г.В. Сертифікація лісгосподарського підприємства : практ. посібн. / Г.В. Бондарук, І.Ф. Букша. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА, 2008. – 172 с.
2. Лісовий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3404-15>.
3. FSC International Standard. FSC Principles and Criteria for forest stewardship. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ic.fsc.org/principles-and-criteria>
4. Pesticides. FSC integrated pest management guide. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ic.fsc.org/pesticides>
5. Safety and health in forestry work: An ILO code of practice. – Geneva, International Labour Office, 1998. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ilo.org/safework/info/standards-and-instruments/codes>
6. Safety and health in the use of agrochemicals: A guide. – Geneva, International Labour Office, 1991. [Electronic resource]. – Mode of access [http://www.ilo.org/safework/info/instr/WCMS\\_110196](http://www.ilo.org/safework/info/instr/WCMS_110196)
7. Steve Jennings, Ruth Nussbaum, Neil Judd, Tom Evans / High Conservation Value Forest toolkit. – Oxford : Proforest, 2003. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.proforest.net/publication/bibliog.2010-09-17.4025438883>

**Ковалишин В.Р.** Анализ типичных несоответствий хозяйственной деятельности лесных предприятий Украины требованиям стандарта FSC, которые возникают в процессе сертификации лесов

Дана характеристика развития процесса сертификации лесов в Украине. Объяснен подход Лесного попечительского совета (FSC) касательно трактовки несоответствий его стандарта. Осуществлен анализ основных типичных несоответствий хозяйственной деятельности государственных лесных предприятий Украины требованиям международного FSC стандарта, по которому осуществляется сертификация лесов. Предложены мероприятия по их решению.

**Ключевые слова:** лесное хозяйство, сертификация лесов, Лесной попечительский совет, стандарты.

### **Kovalyshyn V.R. Analysis of typical non-compliances in forest management of forest enterprises of Ukraine to the requirements of FSC standard that arise in the process of forest certification**

There is characteristic of development of forest certification in Ukraine. Approach for understanding of non-compliances with FSC standard is explained. There is done analysis of main typical non-compliances of forest management of forest enterprises in Ukraine to the requirements of FSC standard of forest certification. There are proposed some measures on their resolving.

**Keywords:** forestry, forest certification, Forest Stewardship Council, standards.

УДК 339.16.012.23

Аснір Р.С. Косцик<sup>1</sup> – НУ "Львівська політехніка"

### **ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВ НА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Розглянуто питання витрат підприємств на здійснення комерціалізації інноваційної продукції. Проаналізовано виникнення відповідних витрат, розкрито їхню роль у комерціалізації та виділено загальні та додаткові витрати на комерціалізацію відповідно до форм та методів здійснення цього процесу.

**Ключові слова:** комерціалізація, інноваційна продукція, витрати, форми комерціалізації, методи комерціалізації

**Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.** Комерціалізація інноваційної продукції підприємств потребує доволі значних фінансових витрат на здійснення цього процесу. На кількість витрачених на комерціалізацію фінансових ресурсів впливають обрані форма та метод комерціалізації, які обирають підприємства відповідно до їх цілей та можливостей. Правильне обрання форми та методу забезпечує найкращий результат для підприємства під час комерціалізації інноваційної продукції. Саме з цією метою необхідно чітко знати всі можливі витрати на здійснення цього процесу та враховувати той факт, що в разі переоцінки своїх фінансових можливостей, підприємство може зазнати невдачі під час комерціалізації інноваційної продукції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.** Проблема ідентифікації та виокремлення витрат на комерціалізацію інноваційної продукції є одним з основних питань у контексті здійснення інноваційної діяльності. Однак дослідження цієї проблеми не є ґрунтовно здійснене в сучасній науковій літературі. Питання витрат комерціалі-

<sup>1</sup> Наук. керівник: проф. О.Є. Кузьмін, д-р екон. наук